



KULTURMINNEKOMPASSET

REGIONAL PLAN FOR KULTURMINNEVERN

I BUSKERUD 2017-2027

VEDTATT I FYLKESTINGET 27. APRIL 2017

Innhold

FORORD	4
DEL 1	
1. SAMMENDRAG	6
2. INNLEDNING	7
2.1 Bakgrunn for planen og overordna føringer.....	7
2.2 Utfordringsbilde	8
2.3 Planprosess og medvirkning.....	9
2.4 Planform og virkeområde	9
2.5 Roller og ansvar	10
3. PLANENS HOVEDMÅL, DELMÅL OG SATSINGSOMRÅDER	11
4. DELMÅL OG SATSINGSOMRÅDER.....	12
Delmål 1: Bred formidling av Buskeruds kulturarv	12
<i>Satsingsområde 1.1: Øke kunnskapen om Buskeruds kulturarv.....</i>	<i>12</i>
<i>Satsingsområde 1.2: Tilrettelegge for opplevelser med basis i kulturarven</i>	<i>12</i>
Delmål 2: Vern og bærekraftig bruk av Buskeruds kulturarv	14
<i>Satsingsområde 2.1: Bruke kulturarven som en ressurs i by- og tettstedsutviklingen – vern gjennom bruk av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer</i>	<i>14</i>
<i>Satsingsområde 2.2: Bruke kulturarven som en ressurs for næringsutvikling.....</i>	<i>14</i>
<i>Satsingsområde 2.3: Gi god oppfølging av eiere og forvaltere av kulturminner</i>	<i>15</i>
Delmål 3: Helhetlig kunnskapsgrunnlag, høy kompetanse og styrket samhandling om kulturminnevern i Buskerud.....	16
<i>Satsingsområde 3.1: Styrke kompetansen og kunnskapsgrunnlaget om kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap i kommunene</i>	<i>16</i>
<i>Satsingsområde 3.2: Styrke kompetansen om antikvarisk istandsetting og tradisjonshåndverk hos håndverkere i Buskerud.....</i>	<i>16</i>
<i>Satsingsområde 3.3: Styrke samhandlingen mellom kulturarvaktører i Buskerud</i>	<i>17</i>
5. VERNEVERDIGE KULTURMILJØER SOM FORTELLER VIKTIGE DELER AV BUSKERUDS HISTORIE	19
5.1 Hvorfor en oversikt over verneverdige kulturmiljøer?	19
5.2 Hva innebærer det at et område er oppført i oversikten over kulturmiljøer?	19
5.3 Bakgrunn for utvalget.....	20
6. HANDLINGSPROGRAM – OPPFØLGING AV REGIONAL PLAN	21

DEL 2

7.	OVERORDNA FØRINGER	23
8.	OVERSIKT OVER PLANPROSESS OG INNSPILLSMØTER.....	25
8.1	Planprosessen	25
8.2	Oversikt over gjennomførte innspillsmøter 2014-2016	26
9.	KULTURARVAKTØRER	29
10.	ORDLISTE.....	31
11.	VEDLEGG.....	33

Forsidebilde: Nore stavkirke i Numedal er en av Buskeruds fem bevarte stavkirker.
Foto: Turid Kolstadløkken © Buskerud fylkeskommune.

Forord

Buskerud fylkeskommune skal bidra til en god og bærekraftig samfunnsutvikling. Vern og tilrettelegging for bruk av fylkets kulturarv er en vesentlig del av dette arbeidet.

Buskerud har en lang og spennende historie og det er mange godt bevarte kulturminner og kulturmiljøer som bidrar til å fortelle denne historien. Kulturminnene gir oss en håndgripelig inngang til forståelsen av livet til fortidas mennesker. De gir grunnlag for refleksjon og selvforståelse og minner oss om vi er en del av en større historisk helhet. Det er viktig å bevare noen av sporene etter fortidas menneskers liv og virke. Det er viktig å tilrettelegge for formidling, slik at historiene som kulturminnene bærer med seg, kan fortelles. Disse historiene gir grunnlag for gode opplevelser både for fylkets innbyggere og for tilreisende til Buskerud.

Kunnskap og kompetanse er vesentlige forutsetninger for godt vern. Kommunene trenger kunnskap om hvilke kulturminner og kulturmiljøer vi har og om hvilken verneverdi de har for å kunne ta gode beslutninger der kulturminneinteresser berøres. Spesielt viktig er kanskje kompetanse innenfor tradisjonelt bygg håndverk. Eiere av fredete og verneverdige bygninger kan få økonomisk støtte til å ta vare på sine bygninger. Det er også svært viktig å sørge for at håndverkerne som gjør jobben har kompetansen de trenger for å gjøre istandsetting etter antikvariske retningslinjer. Buskerud bygningsvernsenter er fylkets viktigste aktør innenfor dette kompetanseområdet.

I by- og tettstedsutvikling er det stort potensiale for verdiskaping der vern og god utvikling kombineres. Historiske bygninger gir særpreg, identitet og tidsdybde i byer og tettsteder. Spennende møter mellom ny og gammel arkitektur kan gi innbyggere og tilreisende gode og interessante møteplasser i byer og tettsteder. Det trenger ikke være konflikt mellom vern og ny bruk. Økonomien i byggeprosjekter der vern inngår kan gi økonomisk gevinst i større grad enn tidligere antatt. Danske og svenske

undersøkelser de siste årene viser en tydelig sammenheng mellom økonomisk verdiskaping og bevaring av verneverdig bebyggelse i by- og tettstedsutviklingsprosjekter. Dette er positivt, både ut fra et kulturvernperspektiv, et bærekraftperspektiv og et næringsperspektiv.

Kulturminnekompasset er Buskeruds første regionale plan på kulturminneområdet. Den skal vise vei til godt vern og bærekraftig bruk av verneverdige kulturminner. Kulturminnekompasset er en plan og et samhandlingsverktøy for hele Buskerudsamfunnet. Fylkeskommunen har derfor gjennomført planarbeidet i en bredt anlagt medvirkningsprosess der alle kulturarvaktører i fylket har blitt invitert til å komme med innspill. Fylkesordfører vil gjerne takke alle som har bidratt i prosessen. Alle innspillene har bidratt til å gjøre planen til en god samhandlingsplattform som vi håper at mange vil slutte opp om.

Hovedmålsettingen i Kulturminnekompasset er «Bruk av kulturarven som en ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling». Veien til godt vern og bærekraftig bruk går nettopp via god samhandling og dialog mellom kulturarvaktørene. Fylkesordfører håper at planen vil stimulere til godt vern og god bruk for både kommuner, organisasjoner, næringsliv og enkeltpersoner og ser fram til å følge opp planens målsettinger i årene som kommer.



Fylkesordfører
Roger Ryberg

DEL 1

1. Sammendrag

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 er en tematisk plan for hele fylket. Den regionale planen skal sikre godt vern og bærekraftig bruk av fylkets kulturminner og kulturmiljøer. Den regionale planen har fått tittelen «Kulturminnekompasset» fordi planen skal peke ut retningen for arbeidet på kulturminneområdet i Buskerud.

Med en regional plan ønsker Buskerud fylkeskommune å etablere et godt samhandlingsverktøy for hele kulturarvsektoren i Buskerud. Planen gir i tillegg en oversikt over verneverdige kulturmiljøer som viser viktige hovedlinjer i fylkets historiske utvikling.

Den regionale planen sitt hovedmål er: Bruk av kulturarven som en ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling.

Planen har tre delmål:

- 1) Bred formidling av Buskeruds kulturarv
- 2) Vern og bærekraftig bruk av Buskeruds kulturarv
- 3) Helhetlig kunnskapsgrunnlag, høy kompetanse og styrket samhandling om kulturminnevern i Buskerud

For å nå målene i planen, er det viktig at flere aktører samarbeider.



Steinssletta-Norderhov i Hole og Ringerike. Dette kulturlandskapet representerer jordbruket på flatbygdene med større gårder. Dette området er svært rikt på kulturminner og har et tidsspenn som strekker seg fra steinalderen og frem til i dag. På bildet sees Vaker- og Bure-gårdene sett fra Bureknatten. Foto: Jørn Jensen © Buskerud fylkeskommune.

2. Innledning

Kulturminnene er en viktig del av vår felles kulturarv. De er fysiske påminnelser om menneskelig virksomhet i nær og fjern fortid. Kulturminner er grunnlag for opplevelse og refleksjon, og de er i flere sammenhenger de eneste kildene til kunnskap om vår historie. Kulturminner er en ikke-fornybar ressurs som må forvaltes på en ansvarlig måte på vegne av våre etterkommere. Kulturminneforvaltningen har et særskilt ansvar for ivaretagelse av kulturminneinteresser. Dette er imidlertid også et samfunnsansvar som påhviler alle.

Å redusere tapsprosenten for fredete og verneverdige kulturminner er et av de overordnede nasjonale resultatmålene for kulturminnefeltet. Dette gjøres ved hjelp av kulturminneloven og plan- og bygningsloven. Dette arbeidet foregår i samarbeid mellom kommunene, fylkeskommunen og tiltakshaverne/eierne. De aller fleste viktige kulturminner sikres i en god dialog mellom tiltakshaver og offentlig forvaltning. I enkelte saker er det likevel nødvendig for kulturminneforvaltningen å bruke innsigelse eller fredning for å sikre det nødvendige vernet. I rollen som myndighet styres kulturminneforvaltningen av lov og forskrift, men med den fleksibilitet og løsningsorientering som dette lovmessige rammeverket tillater.

Buskerud fylkeskommune ønsker å stimulere til bruk og gjenbruk av kulturminner. I mange slike prosesser er inspirasjon, kreativitet og fokus på muligheter like viktig som lover og forskrifter. Fredete og verneverdige bygninger og anlegg kan gjenbrukes og tilpasses vår tid. Spennende deler av fylkets historie kan brukes som grunnlag for opplevelsesproduksjon. Kulturarven kan i denne sammenheng brukes som ressurs for samfunnsutviklingen.

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 handler om nettopp dette.

2.1 Bakgrunn for planen og overordna føringer

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 er den første overordna planen for kulturminneområdet i Buskerud. Den regionale planen er forankret i *Regional planstrategi for Buskerud 2013-2016* og er et ledd i arbeidet med å nå det nasjonale resultatmålet i kulturminnefeltet. En slik plan skal få fram utviklingspotensialet og etablere et sterkere grunnlag for et bedre og mer forpliktende samarbeid mellom alle aktørene i kulturarvfeltet.

Nasjonale mål og føringer, regionale føringer og sentralt lovverk og strategier er lagt til grunn for planarbeidet. Overordna føringer er listet opp i kapittel 7.

Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) «Leve med kulturminner» og Stortingsmelding nr. 35 (2012-2013) «Framtid med fotfeste» er regjeringens handlingsplan for kulturminnepolitikken fram mot 2020, og er blant de nasjonale føringene som er lagt til grunn for planarbeidet. Målsettingen er at mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og tas vare på som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv. Samtidig gir stortingsmeldingene politiske føringer for å stimulere til bruk av kulturminner i levende lokalsamfunn og i næringsutvikling.



2.2 Utfordringsbilde

Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) «Leve med kulturminner» og Stortingsmelding nr. 35 (2012-2013) «Framtid med fotfeste» omtaler flere utfordringer for kulturminnevernet. I Stortingsmelding nr. 16 omtales følgende som en hovedutfordring:

«En hovedutfordring for samfunnet er at kulturminner og kulturmiljøer ikke i tilstrekkelig grad blir tatt i bruk som ressurser i samfunnsutviklingen. Aktuelle virkemidler er ikke godt nok innrettet mot mulighetene for bruk og verdiskaping. Kunnskapen om og erfaringene med bruk av kulturminner som ressurser er mangelfull. Kulturminner kan gi grunnlag for kulturell, sosial, økonomisk og miljøvennlig utvikling og verdiskaping i lokalsamfunn og næringsliv.»

Basert på stortingsmeldingene vil vi kort trekke fram noen av utfordringene:

- Norge har gjennomgått store endringer i lys endringer i jordbruket og næringsutviklingen i tillegg til befolkningsutviklingen med befolkningsforskyvning fra distriktene til byene og tettstedene. Press på arealene i byene og tettstedene medfører også press på kulturminnene og kulturmiljøene som finnes på disse stedene.
- Den høye levestandarden bidrar til økt turisme med ønske om opplevelser. Autentiske og tilgjengelige kulturminner vil bli mer etterspurt i Norge. Økt turisme og tilgjengelighet til kulturminner kan bidra til å styrke vernet, men det kan også være en utfordring.
- Norge har en økende befolkningsvekst som følge av arbeidsinnvandring. Det er viktig å skape tilhørighet, forståelse og innsikt i det norske samfunnet i tillegg til økt fokus på minoritetenes kulturarv slik at alle inkluderes. Kulturminner kan bidra til forståelse, identitet og stabilitet i et samfunn i endring.
- Klimaendringer gir utfordringer når det gjelder å ta vare på kulturminnene. Eksisterende bygningsmasse står for en

stor del av den samlede energibruken i Norge. I lys av å skulle redusere energibruken og klimagassutslippene, er det en utfordring å finne gode løsninger som både bidrar til energieffektivisering og som ivaretar kulturminneverdiene.

- Mange arkeologiske kulturminner er truet av forvitring, erosjon og fysiske inngrep. Dette skyldes blant annet at kulturminnene og de verdiene de representerer ikke er godt nok kjent. Bergkunsten er utsatt for forringelse som følge av ulike nedbrytningsprosesser.
- Kommunene kan gjennom bevisst bruk av plan- og bygningsloven sørge for at kulturminneverdiene forvaltes til beste for den enkelte og for samfunnet. Kunnskap om egne kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap er en viktig forutsetning for at kommunene skal kunne forvalte kulturarven på en bærekraftig måte. Kommuneplaner og kommunedelplaner som klargjør kulturminne- og kulturmiljøverdiene gir økt forutsigbarhet. Plan- og bygningsloven bør brukes aktivt som virkemiddel for å sikre kulturminner og kulturmiljøer. Et samarbeid med berørte parter og aktører i en tidlig fase i planarbeidet, vil sikre at kulturminnene synliggjøres og tas hensyn til i den videre planleggingen.
- Både offentlige og private utbyggere, landbruket, andre arealbrukende næringer og kommunene har behov for stedfestet informasjon om kulturminner. Dette er en forutsetning for å gjøre planleggingen forutsigbar og dermed mindre ressurskrevende både for utbyggerne og kommunene. Utviklingen på ikt-området gjør det mulig å lette tilgangen til kulturminnedata for store brukergrupper og allmennheten.
- For å sikre bygningsarven for ettertiden er vi avhengige av håndverkere med spesialkompetanse innenfor restaureringshåndverk. Det er både viktig å sikre rekrutteringen til håndverksfagene og til videreutdanning av håndverkere.

- Utfordringene krever en samlet og langvarig felles innsats fra mange aktører. Museene og kulturminneforvaltningen har store felles utfordringer og behov og det ligger et stort uutnyttet potensial i samarbeid mellom museene og de øvrige aktørene. Det ligger muligheter i et tettere samarbeid mellom kulturminneorganisasjonene, de andre miljøvernorganisasjonene og forvaltningen når det gjelder å øke oppslutningen om og oppmerksomheten rundt kulturminner, kulturarv og miljø.

Den regionale planens målsettinger og satsingsområder kommer disse utfordringene i møte gjennom å fokusere på formidling og opplevelser med basis i kulturarven (delmål 1), vern og bærekraftig bruk av kulturarven (delmål 2) og gjennom helhetlig kunnskapsgrunnlag, høy kompetanse og styrket samhandling om kulturminnevern i Buskerud (delmål 3).

2.3 Planprosess og medvirkning

Planen er utarbeidet som en regional plan i tråd med prosesskravene i plan- og bygningsloven. Det er gjennomført en bred medvirkningsprosess slik at den regionale planen er utarbeidet i samarbeid med kulturarvaktører. Museene, eiere og frivillige gjøre en viktig innsats for å ta vare på kulturarven, i tillegg til offentlige aktører. Innspill fra disse aktørene har gitt viktige føringer for planarbeidet.

Planprogrammet ble fastsatt av fylkesutvalget 4. mars 2015. Hovedtemaene for planarbeidet, som skissert i planprogrammet, ble valgt på bakgrunn av innspill fra innspillsmøtene som ble arrangert i 2014. Det ble også arrangert innspillsmøter i 2015 og 2016 for å få innspill til utarbeidelsen av planforslaget. Oversikt over planprosess og gjennomførte innspillsmøter er omtalt i kapittel 8.

Styringsgruppa for planarbeidet har vært bredt sammensatt og bestått av representanter for Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse i Buskerud fylkeskommune (Nancy Amundsen og Trond Johansen/Solveig Markegård), Buskerud

museumskrets (Alfhild Skaardal), kommunene i Buskerud (Ingeborg Rivalsrud og Ole Johnny Stavn/Alexander Ytteborg), Fortidsminneforeningen (Øivind Skøien) og utviklingssjefen i Buskerud fylkeskommune (Kristian Thowsen/Kjersti Bærug Hulbakk).

Arbeidsgruppa for planarbeidet har vært fagenhet for kulturminnevern i Buskerud fylkeskommune. Det ble ikke opprettet referansegrupper, men i stedet gjennomført en bred medvirkningsprosess med en rekke innspillsmøter 2014-2016.

2.4 Planform og virkeområde

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 er en tematisk plan for hele fylket.

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud skal sikre godt vern og bærekraftig bruk av fylkets kulturminner og kulturmiljøer. Med en regional plan ønsker Buskerud fylkeskommune å etablere et godt samhandlingsverktøy for hele kulturarvsektoren i Buskerud. I tillegg skal planen gi en oversikt over verneverdige kulturmiljøer som viser viktige hovedlinjer i fylkets historiske utvikling. For å nå målene i planen, er det viktig at flere aktører samarbeider.

Den regionale planen er overordnet og skal legges til grunn for fylkeskommunal virksomhet, men den er også retningsgivende for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen. Den regionale planen vil legges til grunn for Buskerud fylkeskommunes prioritering av ressurser til tiltak innenfor kulturarvfeltet. Dette kommer i tillegg til de lovpålagte oppgavene som omtales i kapittel 9.

Målene i den regionale planen krever en samlet og langvarig innsats fra mange aktører. Den regionale planen strekker seg derfor over 10 år: 2017-2027.

Den regionale planen er ikke juridisk bindende med hensyn til arealbruk. Oversikten over kulturmiljøer skal være et kunnskapsgrunnlag som kan brukes i forbindelse med planlegging og utvikling i kommunene. Denne oversikten skal bidra til forutsigbarhet i framtidig planlegging av tiltak og utvikling ved at

kulturmiljøer av regional verdi er kjent for allmennheten. Oversikten over kulturmiljøer angir områder hvor det bør vises særlige hensyn til kulturminner og kulturmiljøer i arealplanlegging og eiendomsutvikling. Oversikten gir kommunene et grunnlag til å bruke plan- og bygningsloven og bruk av hensynssoner med formål bevaring. De verneverdige kulturmiljøene er nærmere omtalt i kapittel 5 og i eget vedlegg.

Den regionale planen vil bidra til å styrke samarbeidet mellom ulike forvaltningsnivåer og institusjoner om kulturminnevern. Institusjoner og organisasjoner vil også inviteres tettere inn i tiltak og prosjekter. Dette vil bidra til et økt fokus på kulturarven som ressurs i samfunnsutviklingen. Et styrket vern av viktige kulturminneinteresser vil også kunne bidra til utvikling av attraktive steder og spennende næringsutvikling. Handlingsprogrammet vil konkretisere disse målene. Prioriteringen av tiltak vil gjøres i samarbeid med berørte parter i Buskerud i forkant av den årlige rulleringen av handlingsprogrammet.

2.5 Roller og ansvar

Kulturminnevernet består av mange aktører – fra den offentlige forvaltningen til museumssektoren, eiere av kulturminner og frivillig sektor – og vi har alle et ansvar for å sikre at kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap blir forvaltet på en god måte. Denne regionale planen retter fokus på hvordan vi kan samarbeide om kulturminnevern for å stimulere til godt vern og bærekraftig bruk av vår kulturarv.

Samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor er en kritisk suksessfaktor for å oppnå målene i den regionale planen. Det legges opp til dialog mellom kulturarvaktørene i Buskerud i oppfølgingen av planen (handlingsdel). Oppfølgingen av planen er nærmere beskrevet i kapittel 6. Det gis en oversikt over aktørene i kulturminneforvaltningen og de lovpålagte oppgavene som regional kulturminneforvaltning (Buskerud fylkeskommune) gjør per i dag i kapittel 9.



Gravfeltet på Veien på Ringerike er et av Østlandets største gravfelt fra eldre jernalder. Av de 150 gravhaugene som ble gjenoppdaget her på 1800-tallet, er omlag 90 blitt utgravd. I disse gravhaugene er det funnet gravgaver som vitner om stor rikdom og makt. Foto: Bjørn Johnsen © Buskerud fylkesfotograf.

3. Planens hovedmål, delmål og satsingsområder

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 skal være et godt samhandlingsverktøy for hele kulturarvsektoren i Buskerud. Den regionale planen skal sikre godt vern og bærekraftig bruk av fylkets kulturminner og kulturmiljøer. Den regionale planen har fokus på utviklingspotensialet ved fylkets kulturarv og vern gjennom bruk.

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 sitt hovedmål er:

Bruk av kulturarven som en ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling

Den regionale planen har tre delmål. Delmålene skal oppnås gjennom satsingsområdene. Det er knyttet tiltak til de enkelte satsingsområdene. Disse er lagt inn i handlingsprogrammet til planen. Handlingsprogrammet vil rulleres årlig. Den regionale planens mål, satsingsområder og tiltak er utformet på bakgrunn av innspill underveis i planprosessen.

Målene vil oppnås ved at flere aktører samarbeider innenfor de valgte satsingsområdene. Samarbeid mellom den offentlige forvaltningen, museene, frivillige og private vil bidra til at kulturarven blir en ressurs i samfunnsutviklingen på en bærekraftig og forsvarlig måte.

Målhierarki:

HOVEDMÅL		
Bruk av kulturarven som en ressurs i en bærekraftig samfunnsutvikling		
DELMÅL		
1. Bred formidling av Buskeruds kulturarv	2. Vern og bærekraftig bruk av Buskeruds kulturarv	3. Helhetlig kunnskapsgrunnlag, høy kompetanse og styrket samhandling om kulturminnevern i Buskerud
SATSINGSOMRÅDER		
1.1. Øke kunnskapen om Buskeruds kulturarv	2.1. Bruke kulturarven som en ressurs i by- og tettstedsutviklingen - vern gjennom bruk av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer	3.1. Styrke kompetansen og kunnskapsgrunnlaget om kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap i kommunene
1.2. Tilrettelegge for opplevelser med basis i kulturarven	2.2. Bruke kulturarven som en ressurs for næringsutvikling	3.2. Styrke kompetansen om antikvarisk istandsetting og tradisjonshåndverk hos håndverkere i Buskerud
	2.3. Gi god oppfølging av eiere og forvaltere av kulturminner	3.3. Styrke samhandlingen mellom kulturarvaktører i fylket
TILTAK		
Handlingsprogram		

4. Delmål og satsingsområder

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 sine delmål og satsingsområder presenteres i dette kapittelet.

Delmål 1: Bred formidling av Buskeruds kulturarv

Kulturminner er en kilde til både kunnskap og opplevelse. Formidling av kulturarven handler om å gjøre kulturminnernes historie og betydning tilgjengelig for folk flest. Formidling er et viktig forebyggende arbeid som vil bidra til å sikre kulturminnene fra slitasje, forfall og gjengroing. Gjennom å formidle kunnskap om kulturminnene vil vi også kunne bygge forståelse for den ressursen de representerer.

Satsingsområde 1.1: Øke kunnskapen om Buskeruds kulturarv

Buskeruds kulturarv og historie kan formidles gjennom flere kanaler, for eksempel utstillinger, publikasjoner, artikler, digital formidling, fysisk tilrettelegging osv. Form og innhold må tilpasses målgruppene.

Barn og unge er en viktig målgruppe. Formidlingstiltak og formidlingsprosjekter innrettet mot barn og unge er derfor et viktig satsingsområde. Den kulturelle skolesekken (DKS) er en viktig samarbeidspart.

Den digitale teknologien gir mange muligheter til å drive formidling. Internett og sosiale medier er viktige kanaler for å nå ut til flere målgrupper. Det finnes flere nettressurser om kulturarv per i dag, blant annet fylkesfotoarkivet, historieboka.no, Digitalt Museum med flere. En digital kulturminneportal for Buskerud vil kunne bidra til at lokale, regionale og nasjonale digitale ressurser gjøres lettere tilgjengelig for allmennheten.

Satsingsområde 1.2: Tilrettelegge for opplevelser med basis i kulturarven

Skilting og skjøtsel av kulturminner og kulturmiljøer er viktig for å øke tilgjengeligheten til kulturarven. Skilting og tilrettelegging av kulturminner og kulturmiljøer kan også bidra til gode friluftsopplevelser. Mange kulturminner er godt egnet som turmål og det er et stort potensiale for å kunne bruke kulturminner i friluftssatsinger og i attraksjonsutvikling. Det er utarbeidet et eget vedlegg til den regionale planen for skilting og skjøtsel av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Buskerud. Vedlegget erstatter *Plan for skilting og skjøtsel av kulturminner i Buskerud 2012-2022* som er revidert i forbindelse med planarbeidet.

Universell utforming skal etterstrebes i skiltprosjektene slik at kulturminnene og kulturmiljøene kan oppleves av flest mulig. Tilretteleggingen må ikke gå på bekostning av kulturminneverdiene. Forvaltningen og grunneiere/eiere samarbeider må samarbeide om planleggingen og utførelsen av tilretteleggingen. Museer, historielag og andre organisasjoner er ofte viktige samarbeidspartner.

Det er viktig at arbeidet innenfor dette satsingsområdet sees i sammenheng med andre regionale planer og strategier i Buskerud fylkeskommune, spesielt Kunst og kulturstrategi for Buskerud og Strategi for idrett og friluftsliv i Buskerud. Her nevnes spesielt Den kulturelle skolesekken (DKS), museene og universell utforming.

DELMÅL 1: Bred formidling av Buskeruds kulturarv

Satsingsområder

1.1. Øke kunnskapen om Buskeruds kulturarv

- Formidle Buskeruds historie for allmennheten
- Utvikle en digital kulturminneportal for Buskerud

1.2. Tilrettelegge for opplevelser med basis i kulturarven

- Skilte kulturminner og kulturmiljøer slik at de blir tilgjengelige for flest mulig og bidrar til gode friluftsupplevelser. Universell utforming skal etterstrebes
- Etablere formidlingstiltak og formidlingsprosjekter om kulturminner og kulturminnevern, spesielt innrettet mot barn og unge



6-klassinger fra Hol kommune utforsker Hallingskarvet nasjonalpark på Skarveskolen i 2016. Dette er et tiltak i regi av Den kulturelle skolesekken. Foto: Anja S. Melvær © Buskerud fylkeskommune.

Delmål 2: Vern og bærekraftig bruk av Buskeruds kulturarv

Kulturarven kan være en ressurs i samfunnsutviklingen både når det gjelder by- og tettstedsutviklingen, næringsutvikling, produktutvikling, reiseliv og friluftsliv. Gjennom å ta i bruk kulturarven kan vi og framtidige generasjoner bli kjent med vår historie. Kulturminnene bidrar også til å gi steder identitet og tidsdybde, samtidig som kulturminnene kan bidra til å skape tilhørighet og trivsel.

Satsingsområde 2.1: Bruke kulturarven som en ressurs i by- og tettstedsutviklingen – vern gjennom bruk av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer

Kulturminner er en ikke-fornybar ressurs som må forvaltes på en bærekraftig og forsvarlig måte på vegne av våre etterkommere. Vi har alle et felles ansvar for å ta vare på kulturarven, og det er viktig at vi samarbeider for at kulturarven skal kunne være en ressurs i samfunnsutviklingen. God dialog mellom kulturminneforvaltningen, eiendomsutviklere og planleggere i tidlig fase i utviklingsprosjekter er viktig for å få til dette.

Befolkningsvekst og utbyggingspress i flere byer og tettsteder kan gjøre det utfordrende å finne balansen mellom vern og utvikling. Det er viktig å være løsningsorienterte når nybygg skal tilpasses eksisterende bebyggelse. Eksisterende bebyggelse kan også, ut fra et bærekraftperspektiv, representere en ressurs som i større grad bør tas i bruk. Mulighetsstudier og lokale idédugnader kan være et nyttige verktøy i utviklingsprosjekter for å se på hvordan kulturarven kan brukes som en ressurs. Godt veiledningsmaterieill, med eksempler på vern gjennom bruk, er også viktig for å vise hvordan eksisterende bebyggelse kan tas vare på og gis ny bruk. Vern gjennom bruk er i mange sammenhenger det beste vern av kulturminner og kulturmiljøer.

By- og regionforskningsinstituttet NIBR har, etter en gjennomgang av eksisterende forskning på feltet, presentert suksessfaktorer for hvordan kulturarven kan være en ressurs i samfunnsutviklingen i rapporten [Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen – suksessfaktorer i by- og tettstedsutviklingsprosjekter med fokus på vern og ny bruk av eldre bygninger](#) (2016). Noen av disse suksessfaktorene er kommunal tilstedeværelse og helhetlig planlegging. Kulturminneplaner trekkes også fram som et viktig verktøy. Det er nødvendig å trekke inn diskusjoner om bruk og gjenbruk av kulturminner tidlig i by- og tettstedsutviklingsprosjekter.

Satsingsområde 2.2: Bruke kulturarven som en ressurs for næringsutvikling

Kulturarv kan være grunnlag for opplevelsproduksjon, attraksjonsutvikling og næringsutvikling. Det er viktig til å stimulere til bruk av materiell og immateriell kulturarv som grunnlag for ny næringsutvikling, spesielt innenfor reiselivsnæring og håndverk. Det å styrke nisjenæring innenfor tradisjonshåndverk er viktig både for næringen, eiere og forvaltningen. Tradisjonshåndverk omtales også under delmål 3.

Det er økende vekst i turisme/reiselivsprodukter som tar utgangspunkt i kultur, historie og opplevelser. Kulturminner kan være reisemål i seg selv eller de kan brukes som en del av markedsføringen. Næringsutvikling med basis i kulturminner kan bidra til verdiskaping i reiselivet. *Destinasjon Norge: Nasjonal strategi for reiselivsnæringen* (2012) påpeker at det er et stort potensiale for verdiskaping basert på natur og kulturarv. Samarbeid mellom landbruk, natur- og kulturminneforvaltning og reiselivsnæring trekkes fram som viktig for å legge til rette for reiselivsprodukter basert på norsk natur og kulturlandskap.

Satsingsområde 2.3: Gi god oppfølging av eiere og forvaltere av kulturminner

Eiere av kulturminner gjør en svært viktig innsats for bevaring av kulturarven. Det er viktig at eiere og andre forvaltere av kulturminner får god oppfølging. Dette gjelder både rådgivning og oppfølging knyttet til istandsettningstiltak og i forbindelse med søknader om tilskudd.

Vern gjennom bruk er viktig for å ta vare på kulturminnene. Uten grunneiere som ser seg tjent med å drifte jordbruksområder vil kulturlandskapet stå i fare for gjengroing og forfall.

Økonomiske tilskudd stimulerer til at kulturminner og kulturmiljøer blir satt i stand etter antikvariske retningslinjer istedenfor å forfalle. Utdeling av bevaringspris kan også bidra til å inspirere til godt kulturminnevern ved å fremheve gode forbildeprosjekter.

Det er viktig at arbeidet innenfor dette satsingsområdet sees i sammenheng med andre regionale planer og strategier i Buskerud fylkeskommune, spesielt Regional plan for næringsutvikling og verdiskaping og Regional plan for areal og transport i Buskerud.



Nytt og gammelt langs Drammenselva. Kulturarven kan brukes som en ressurs i by- og tettstedsutviklingen. Foto: Ingvild Tjønneland © Buskerud fylkeskommune.

DELMÅL 2: Vern og bærekraftig bruk av Buskeruds kulturarv	
Satsingsområder	
2.1. Bruke kulturarven som en ressurs i by- og tettstedsutviklingen - vern gjennom bruk av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer	<ul style="list-style-type: none">• Stimulere til godt vern og bruk av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap med bruk av plan- og bygningsloven i dialog med utviklingsaktører og næringsaktører• Stimulere til bruk av mulighetsstudier i tidlig fase i by- og tettstedsprosjekter• Utvikle og tilgjengeliggjøre veiledningsmateriell med gode eksempler på vern gjennom bruk
2.2. Bruke kulturarven som en ressurs for næringsutvikling	<ul style="list-style-type: none">• Stimulere til at kulturarven brukes som en ressurs i næringsutvikling med fokus på opplevelsesproduksjon• Stimulere til utvikling av tradisjonshåndverk
2.3. Gi god oppfølging av eiere og forvaltere av kulturminner	<ul style="list-style-type: none">• Eiere og forvaltere av kulturminner og kulturmiljøer skal ha tilgang til god veiledning om vern, søknadsprosesser og istandsetting• Stimulere til at Buskeruds kulturarv blir tatt vare på gjennom økonomiske virkemidler

Delmål 3: Helhetlig kunnskapsgrunnlag, høy kompetanse og styrket samhandling om kulturminnevern i Buskerud

Kommunene har som planmyndighet et stort ansvar for kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap, og kommunene har et godt verktøy for å sikre kulturminneverdier gjennom plan- og bygningsloven (pbl). Gjennom plan- og byggesaksbehandling skal kommunene fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner, jf. pbl § 1-1. For at kommunene skal kunne forvalte kulturarven på en bærekraftig måte er det viktig med et godt kunnskapsgrunnlag for kulturminner. Kompetanse om og samhandling om kulturminnevern er også viktig.

Satsingsområde 3.1: Styrke kompetansen og kunnskapsgrunnlaget om kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap i kommunene

En helhetlig oversikt kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap gjør det enklere for kommuner å ta hensyn til kulturminneverdier i arealplanleggingen. Kommunedelplaner for kulturminner og kulturmiljøer gir et godt kunnskapsgrunnlag for plan- og byggesaksbehandling i den enkelte kommune. Det er også viktig å lage kunnskapsgrunnlag for temaer som vi har lite kunnskap om per i dag. Oversikt over kulturminner bør gjøres lett tilgjengelig for allmennheten.

Bruk av ny teknologi kan bidra til å forenkle og effektivisere kulturminneregistreringer og saksbehandling. Digitale verktøy og presentasjonsformer kan også bidra til å gjøre oversikt over kulturminner og kulturmiljøer lettere tilgjengelig for allmennheten.

Kommunene må ha kompetanse om kulturminnevern for å kunne forvalte kulturarven på en bærekraftig måte. Med en styrket kompetanse og et bedre kunnskapsgrunnlag vil det bli enklere for kommunen å ivareta kulturminnehensyn i plan- og byggesaker. En styrket kompetanse i kommunene vil også styrke rådgivningstjenestene for eiere og forvaltere av kulturminner.

Det er flere måter å styrke rådgivningen for private eiere av kulturminner. Flere fylker har etablert bygningsvernådgivere ved de store museene i fylkene. Denne rådgiveren gir råd om praktisk istandsetting, tilskuddsordninger m.m. Ordningen er finansiert i et samarbeid mellom fylkeskommunen og kommunen. Dette er en spennende samarbeidsmodell som setter eiere av kulturminner i fokus. Etablering av en slik rådgivningstjeneste i Buskerud vil kreve samarbeid mellom fylkeskommunen, kommuneregion/kommuner og museer. Andre institusjoner/lokaliseringer i kommuneregionene kan også være aktuelle for en slik tjeneste. Museene får styrket sin samfunnsrolle, eiere får et lavterskel tilbud og rådgivningstjenesten bidrar til at flere eiere får hjelp til å søke om tilskudd og råd om istandsetting. Samlet sett vil dette styrke kulturminnevernet i Buskerud.

Satsingsområde 3.2: Styrke kompetansen om antikvarisk istandsetting og tradisjonshåndverk hos håndverkere i Buskerud

For å sikre bygningsarven for ettertiden er vi avhengige av håndverkere med spesialkompetanse innenfor restaureringshåndverk. Riktig restaurering forutsetter håndverkere som har kunnskap om virkeskvalitet og gammel byggeskikk, håndlag med håndverktøy og kunnskap om antikvariske retningslinjer. Det er både viktig å sikre rekrutteringen til håndverksfagene og til videreutdanning av håndverkere.

Buskerud bygningsvernssenter ble etablert i 2010 og er en del av kulturminneforvaltningen i Buskerud fylkeskommune. Bygningsvernssenteret tilbyr kurs og opplæringsprogram i tradisjonshåndverk for både håndverkere og privatpersoner. Dette styrker en viktig nisje innenfor håndverksnæringen. Bygningsvernssenteret tilbyr også fagdager i tradisjonshåndverk for elever i videregående i samarbeid med Den kulturelle skolesekken. Dette er viktig for rekrutteringen til håndverkerfaget. Videreutvikling av Buskerud bygningsvernssenter som arena for kompetansebygging innenfor tradisjonshåndverk er en viktig del av innsatsen for håndverksutviklingen.

Satsingsområde 3.3: Styrke samhandlingen mellom kulturavaktører i Buskerud

Det er få møteplasser med kulturarv som tema. Det er et behov for styrket dialog mellom kulturavaktører. Det er både behov for møteplasser for å styrke samhandlingen i offentlig forvaltning, og det er behov for møteplasser for å styrke samhandlingen mellom frivillige organisasjoner, privatpersoner, museer og den offentlige forvaltningen. Innhold og møtearena for slike møteplassene vil variere ut fra lokale og regionale utfordringer. Slike møteplasser vil legge til rette for dialog og erfaringsutveksling på tvers av kommunegrenser og organisasjoner, og styrke grunnlaget for et bredt samarbeid om kulturarvprosjekter.

Det er viktig at arbeidet innenfor dette satsingsområdet sees i sammenheng med andre regionale planer og strategier i Buskerud fylkeskommune, spesielt Regional plan for næringsutvikling og verdiskaping og Regional plan for kunnskapssamfunnet.



Vi trenger kunnskap for å kunne ta vare på bygningsarven vår. Riktig restaurering forutsetter håndverkere som har kunnskap om virkeskvalitet og gammel byggeskikk, håndlag med håndverktøy og kunnskap om antikvariske retningslinjer. Foto: Else Høyer Tangen © Buskerud fylkeskommune.

DELMÅL 3: Helhetlig kunnskapsgrunnlag, høy kompetanse og styrket samhandling om kulturminnevern i Buskerud

Satsingsområder

3.1. Styrke kompetansen og kunnskapsgrunnlaget om kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap i kommunene

- Stimulere til å utarbeide kommunedelplaner for kulturminner og kulturmiljøer for å få oversikt over kulturminneinteresser i alle kommuner i Buskerud
- Styrke kulturminnekompetansen i kommuner og kommuneregioner
- Etablere kunnskapsgrunnlag for kulturminnetemaer hvor det mangler kunnskap i dag for å synliggjøre mangfoldet i Buskeruds kulturarv
- Ta i bruk ny teknologi for å forenkle og effektivisere saksbehandlingen og kulturminneregistreringer
- Gjøre oversikter over kulturminner og andre digitale kulturminneressurser lettere tilgjengelig for allmennheten

3.2. Styrke kompetansen om antikvarisk istandsetting og tradisjonshåndverk hos håndverkere

- Videreutvikle Buskerud bygningsvernssenter som arena for kompetansebygging innen tradisjonshåndverk
- Styrke fokus på tradisjonelt håndverk i videregående opplæring og fagskole

3.3. Styrke samhandlingen mellom kulturarvaktører i Buskerud

- Opprette møteplasser for samarbeid og erfaringsutveksling mellom offentlig forvaltning om kulturminnevern
- Opprette møteplasser for kulturarvaktører i Buskerud med særlig fokus på frivillig sektor

5. Verneverdige kulturmiljøer som forteller viktige deler av Buskeruds historie

Det er utarbeidet en oversikt over verneverdige kulturmiljøer som forteller viktige deler ved fylkets historie fra eldre tid til vår egen tid. Oversikten omfatter 62 kulturmiljøer totalt. Oversikten over alle kulturmiljøene er presentert i eget vedlegg. Nærmere beskrivelse og kart er tilgjengelig via digitalt kart på www.bfk.no/kulturminnevern. Det er også utarbeidet en kortfattet sammenstilling av den historiske utviklingen i Buskerud i et eget vedlegg.

5.1 Hvorfor en oversikt over verneverdige kulturmiljøer?

Formålet med denne oversikten er å synliggjøre verneverdige kulturmiljøer som forteller viktige deler av fylkets historie. Et kulturmiljø er et område hvor kulturminner inngår i en større sammenheng eller helhet.

Kulturmiljøene er primært geografisk avgrensede områder der kulturminnene samlet sett synliggjør en viktig del av Buskeruds historie. Oversikten viser større, verneverdige kulturmiljøer – ikke enkelttun eller enkeltbygg. Oversikten inkluderer i tillegg en oversikt over bergkunst og middelalderbygninger/ middelalderkirker i fylket. Disse kulturminnene er sjeldne og har svært høy verneverdi og bidrar til å fortelle om vår eldste historie.

5.2 Hva innebærer det at et område er oppført i oversikten over kulturmiljøer?

Oversikten over de verneverdige kulturmiljøene skal være et kunnskapsgrunnlag som kan brukes i forbindelse med planlegging og utvikling i kommunene. Oversikten skal bidra til forutsigbarhet i framtidig planlegging av tiltak og utvikling ved at regionale kulturminneinteresser er kjent for allmennheten.

Oversikten synliggjør kulturminneverdier i kulturmiljøer som bør ivaretas. Det understrekes at det også finnes andre verdifulle lokale kulturminner og kulturmiljøer i kommunene, samt andre fredete kulturminner i kommunene som det også er viktig å ta hensyn til i plan- og byggesaker.

Oversikten er ikke juridisk bindende med hensyn til arealbruk. Oversikten over kulturmiljøer angir områder hvor det bør vises særlige hensyn til kulturminner og kulturmiljøer i arealplanlegging og eiendomsutvikling. Oversikten gir dermed kommunene et kunnskapsgrunnlag om viktige kulturminneverdier i sine kommuner. Dette kan benyttes for å sikre kulturminneverdier med bruk av hensynssoner med formål bevaring i henhold til arealplanleggingen.

Noen av kulturmiljøene, eller deler av dem, har allerede et juridisk vern. Noen kulturmiljøer og kulturminner er fredet etter kulturminneloven, mens flere andre områder er regulert til bevaring gjennom plan- og bygningsloven. Nærmere opplysninger om fredete kulturminner fremgår av den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden, mens gjeldende regulering går fram av kommunenes planbaser. Eventuelle verneprosesser av kulturmiljøer som ikke har noe juridisk vern vil måtte skje gjennom egne prosesser.

Noen kulturmiljøer omfatter til dels store områder. Det er ikke nødvendigvis alle enkeltelementene innenfor kulturmiljøene som har verneverdi, men området som helhet. Kulturminneverdiene ved kulturmiljøene vil fremgå av beskrivelsene.

5.3 Bakgrunn for utvalget

Buskerud fylkeskommune fikk inn nærmere 300 forslag til kulturmiljøer i løpet av planarbeidet. Den regionale kulturminneforvaltningen har foretatt en kulturminnefaglig vurdering av kulturmiljøene. Det er lagt vekt på følgende i denne vurderingen:

- Kulturmiljøet skal fortelle en vesentlig del av Buskeruds historie knyttet til et eller flere av følgende temaer som er vurdert å være viktig i Buskeruds historie: Jakt, fangst og fiske, jordbruk og utmarksnæring, ferdsel og kommunikasjon, handel, førindustriell produksjon, industri og håndverk, religion og trosutøvelse, by- og tettstedsutvikling, forsvar og krig, rekreasjon og fritid, fellesskapets og demokratiets kulturminner, kystkultur og urbefolkning og minoritet
- Kulturmiljøet skal fortelle en vesentlig del av Buskeruds historie og/eller ha svært høy verneverdi basert på verdivurderingskriteriene som er alminnelig bruk i kulturminneforvaltningen: Representativitet og sjeldenhet, alder og autentisitet – kunnskapsverdi, kulturhistorisk verdi, opplevelsesverdi – bevaringstilstand, identitetsverdi/symbolverdi og kunstnerisk/arkitektonisk verdi
- Kulturmiljøet skal primært være et geografisk avgrenset område
- Alle kulturmiljøene vurderes på samme grunnlag uavhengig av allerede vedtatt formelt vern

Det presiseres at utvalget er foretatt på bakgrunn av eksisterende kunnskap. Det er lagt vekt på kommunedelplaner for kulturminner og kulturmiljøer, i kommuner som har utarbeidet eller er i ferd med å utarbeide det, i utvelgelsen av kulturmiljøer. Det er også lagt vekt på Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap, [Riksantikvarens NBI-register](#) og andre kulturminneregistreringer i valg av kulturmiljøer. Det er ikke foretatt systematiske nyregistreringer av kulturminner i forbindelse med kartleggingsarbeidet.

Det er ikke valgt ut kulturmiljøer innenfor temaene krig og forsvar, urbefolkning og minoriteter, fellesskapets og demokratiets kulturminner og rekreasjon og fritid da regional kulturminneforvaltning vurderer at det ikke finnes tilstrekkelig kunnskap for å kunne foreta et utvalg innenfor disse temaene. Innenfor jordbrukshistorien har vi også lite kunnskap om husmannsvesenet per i dag. Det må derfor etableres et bedre kunnskapsgrunnlag når det gjelder disse temaene.

Oversikten over verneverdige kulturmiljøer vil ikke være statisk, men vil kunne bli revidert etter hvert som ny kunnskap kommer til.



Nordmannsslepene er en samlebetegnelse for hovedferdselsveiene over Hardangervidda, fra Hardanger til Østlandet. Hovedslepene gikk til Numedal og Hallingdal, med sidegrener til grendene rundt. Foto: © Buskerud fylkeskommune.

6. Handlingsprogram – oppfølging av regional plan

Det er knyttet tiltak til de enkelte satsingsområdene i den regionale planen. Tiltakene konkretiserer planens mål og satsingsområder, og viser prioriteringer av innsats og ressurser. Tiltakene er lagt inn i handlingsprogrammet til planen. Handlingsprogrammet vil rulleres årlig.

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud er et samhandlingsverktøy for kulturarvsektoren i Buskerud. Målene vil oppnås ved at flere aktører samarbeider innenfor de valgte satsingsområdene. Samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor er en forutsetning for å oppnå målene til den regionale planen. Gjennom at flere aktører samarbeider vil kulturminnevernet i Buskerud styrkes.

Det opprettes et kulturminneråd. Kulturminnerådet vil være et rådgivende utvalg for fylkeskommunen. Utvalget vil uttale seg til den årlige rulleringen av handlingsprogrammet.

Utvalget skal settes sammen av representanter for ulike deler av kulturarvsektoren i Buskerud. Kulturminnerådets mandat kan utvides dersom dette vurderes som hensiktsmessig.

Kriterier for tiltak i handlingsprogrammet til *Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027*:

- Tiltak må være i tråd med en eller flere av målsettingene og satsingsområdene i planen
- Tiltak må være et samarbeid mellom to eller flere aktører. Tverrfaglige samarbeid prioriteres.
- Tiltak bør ha et regionalt perspektiv og/eller være av betydning for et større område i Buskerud. Begrepet område kan både bety geografisk område eller tematisk område.
- Tiltak som fremmer innovasjon og som har overføringsverdi for andre aktører prioriteres.



Trettestølane og Nystølane i Ål er gode eksempler på støttslag i høyfjellet, med den opprinnelige eiendoms- og bebyggelsesstrukturen godt bevart. De første stølene ble trolig ryddet tidlig på 1500-tallet. Foto: Bjørn Johnsen © Buskerud fylkesfotograf.

DEL 2

7. Overordna føringer

Nasjonale føringer og forventninger

Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) «Leve med kulturminner»

Stortingsmelding nr. 22 (2004-2005) «Kultur og næring»

Stortingsmelding nr. 49 (2008-2009)
«Framtidas museum»

Stortingsmelding nr. 35 (2012-2013) «Framtid med fotfeste»

Stortingsmelding nr. 18 (2015-2016)
«Friluftsliv: Natur som kilde til helse og livskvalitet»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet:
Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, vedtatt ved kongelig resolusjon 12. juni 2015

Nærings- og handelsdepartementet: Destinasjon Norge: Nasjonal strategi for reiselivsnæringen (04/2012)

Norges offentlige utredninger (NOU) 2002:1
Fortid former framtid. Utfordringer i en ny kulturminnepolitikk

Regionale føringer

Buskerud fylkeskommunes regionale planer:

- Regional plan for næringsutvikling og verdiskaping (2014)
- Regional plan for kunnskapssamfunnet (2015)
- Regional plan for areal- og transport i Buskerud (2018)

Andre fylkeskommunale planer og strategier av relevans:

- Plan for skilting og skjøtsel av kulturminner i Buskerud 2012-2022
- Strategi for museumsutvikling i Buskerud 2011-2015 (2011)
- Kunst og kulturstrategi for Buskerud 2015-2018 (2015)
- Strategi for idrett og friluftsliv i Buskerud (2014)

Sentrale lovverk, forskrifter og rundskriv

Lov om kulturminner av 8. juni 1978 nr. 50 (kulturminneloven)

Lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27. juni 2008 nr. 71 (plan- og bygningsloven)

Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. etter kulturminneloven fastsatt ved kgl.res. 9. februar 1979

Lov om forvaltning av naturens mangfold av 19. juni 2009 nr. 100 (naturmangfoldloven)

Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne av 21. juni 2014 nr. 61 (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)

Rundskriv T-3/2000 Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø (Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet, Miljøverndepartementet)

Internasjonale konvensjoner

Gjennom ratifisering av internasjonale konvensjoner forplikter Norge til å forvalte vår fysiske kulturarv på en forsvarlig måte, blant annet gjennom følgende:

- UNESCO-konvensjon om verdens natur- og kulturarv og immateriell kulturarv (2003)
- Europarådets konvensjon om vern av Europas arkitekturav (1975)
- Europarådets konvensjon om den arkeologiske kulturarven – "Valettkonvensjonen" (1992)
- UNIDROITs konvensjon om stjalne eller ulovlig utførte kulturgjenstander (1995)
- Haag-konvensjonen (konvensjon om vern av kulturminner i tilfelle væpnet konflikt), konvensjon om tiltak for å forby og forhindre ulovlig import og eksport av kulturminner og ulovlig overføring av eiendomsrett til kulturminner (1899 og 1907)
- Den europeiske landskapskonvensjonen (2000)

Nasjonale verneplaner, kulturlandskapsregistreringer og kommunale verneplaner/registreringer

Det er utarbeidet en lang rekke nasjonale verneplaner for eiendommer i statlig eie. Disse er primært utarbeidet som sektorvise verneplaner. På Riksantikvarens hjemmesider finnes en oversikt over vedtatte planer og verneplaner under utarbeidelse.

Nasjonal registrering av verdifulle kulturlandskap i Buskerud – Fylkesmannen i Buskerud og Buskerud fylkeskommune, 1999

Flere kommuner i Buskerud har utarbeidet eller er i ferd med å utarbeide kommunedelplaner for kulturminner og kulturmiljøer. Det har blitt lagt vekt på kommunedelplanene og deres fagrapporter i arbeidet med utvelgelse av kulturmiljøer.

Andre rapporter og undersøkelser

Kultur- og kirkedepartementet: Kulturhåndverk – avtrykk fra fortiden – uttrykk for øyeblikket – grunnlag for fremtiden (2008)

Nordisk ministerråd / Det nordiske samarbeid: Klimaendringer og kulturarv i Norden – TemaNord 2010:590

By- og regionforskningsinstituttet NIBR: Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen – Suksessfaktororer i by- og tettstedutviklingsprosjekter med fokus på vern og ny bruk av eldre bygninger (NIBR-rapport 2016:7)

Europa Nostra: Kulturarven er verdifull for Europa: Sammendrag og strategiske anbefalinger (2015)

Alle lover og forskrifter finnes på nettstedet www.lovdatab.no

Stortingsmeldinger og stortingsproposisjoner er også lagt ut på www.regjeringen.no

Lovverket og andre rammebetingelser for forvaltning og vern av kulturminner og kulturmiljø, samt oversikt over landsverneplaner for statlig sektor, ligger på Riksantikvarens nettsted www.ra.no

Internasjonale konvensjoner og chartere finnes på www.icomos.org

Regionale planer er tilgjengelig på Buskerud fylkeskommune sin hjemmeside www.bfk.no

8. Oversikt over planprosess og innspillmøter

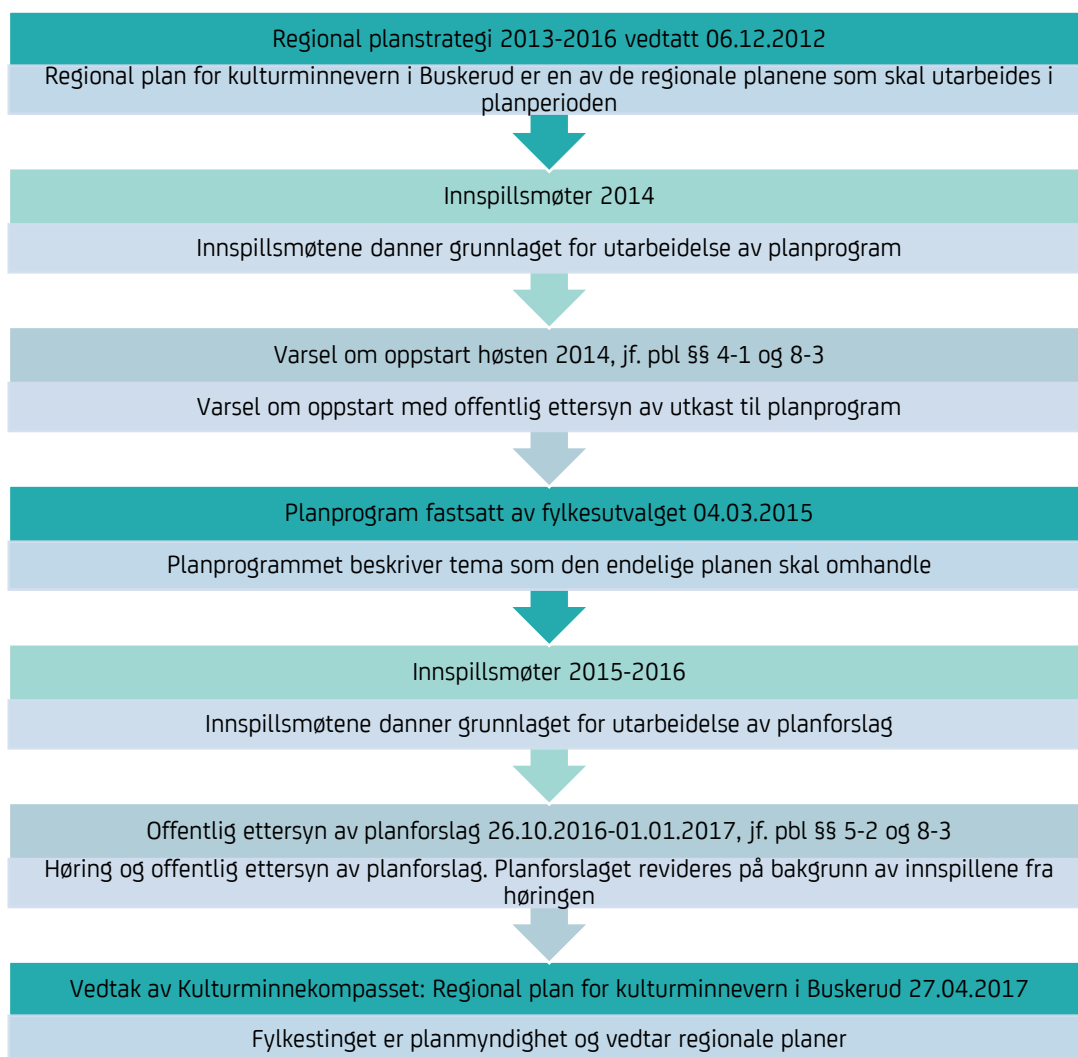
Det er gjennomført en bred medvirkningsprosess for utarbeidelse av *Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027*. Det ble gjennomført en rekke innspillmøter flere steder i fylket slik at flest mulig skulle ha anledning til å delta og gi innspill til planarbeidet.

Buskerud fylkeskommune la til rette for medvirkningsarenaer i forkant av utarbeidelse av planprogram våren 2014 for å få innspill til hvilke hovedtemaer planarbeidet skulle ta opp.

Det er ble også lagt til rette for medvirkningsarenaer i 2015 og 2016 i forkant av utarbeidelse av planforslag. Det har i tillegg vært mulig å sende inn skriftlige innspill og det er lagt ut informasjon om planarbeidet på [fylkeskommunen sine hjemmesider](#) og på sosiale medier, blant annet på Facebook-siden Kulturminnevern i Buskerud.

Innspillene fra medvirkningsprosessen har dannet grunnlaget for den regionale planens målsettinger og satsingsområder.

8.1 Planprosessen



8.2 Oversikt over gjennomførte innspillmøter 2014-2016

Innspillmøter 2014 – medvirkningsprosess forut for utarbeidelse av planprogram

- 03.04.2014: Internt innspillmøte for Buskerud fylkeskommune
- 24.04.2014: Åpent innspillmøte, Villa Fridheim, Noresund
- 28.04.2014: Åpent innspillmøte, Lågdalsmuseet, Kongsberg
- 29.04.2014: Åpent innspillmøte, Hallingdal Museum, Nesbyen
- 06.05.2014: Åpent innspillmøte, Veien kulturminnepark, Hønefoss
- 08.05.2016: Åpent innspillmøte, Austad gård, Drammen
- 16.05.2016: Innspillmøte for statlig sektor, Fylkeshuset i Drammen

Det ble arrangert åpne innspillmøter med museene som møtearena i 2014. Møtene ble avholdt på dagtid og ettermiddagstid slik at flest mulig skulle ha anledning til å delta. Alle kommuner, museer, arkiv og kulturvernorganisasjoner kjent for Buskerud fylkeskommune har mottatt skriftlig invitasjon. Det ble også informert om planprosessen i avisene og gjennom sosiale medier. Det ble arrangert et eget innspillmøte for statlig sektor.

Innspillmøtene har vært organisert som verksteder med gruppearbeid. De nasjonale resultatmålene og hovedutfordringene i kulturminnevernet var utgangspunktet for diskusjonene. Møtene ble avsluttet med en oppsummering i plenum og en innstilling til hva som bør være hovedtemaer for planarbeidet. Det har også vært mulig å sende inn skriftlige innspill i denne perioden.

- 23.05.2014: Regionråd Hallingdal
- 28.05.2014: Regionråd Ringerike
- 02.06.2014: Regionråd Vestviken
- 06.06.2014: Regionråd Midt-Buskerud
- 13.06.2014: Regionråd Drammensregionens 5-kommunesamarbeid
- 17.06.2014: Regionråd Kongsberg

Planarbeidet ble presentert for de seks regionrådene i Buskerud våren/sommeren 2014. Alle seks regionråd ble informert om planarbeidet på sine ordinære møter i mai/juni og ble invitert til å komme med innspill til planprogrammet. Det er laget oppsummeringsnotater med innspill fra regionrådsmøtene.

Åpent høringsmøte 03.11.2014

Det ble varslet oppstart av planarbeid 18.09.2014 med høringsfrist 17.11.2014. Planarbeidet ble kunngjort i media og i sosiale medier. Det ble også sendt brev til kommunene i Buskerud og andre offentlige instanser. Det ble i tillegg sendt brev til alle som har deltatt på innspillmøtene tidligere i planprosessen.

Det ble arrangert et åpent høringsmøte på Sole hotell (Noresund) i høringsperioden. Høringsmøtet ble kunngjort i avisene. Invitasjon ble sendt til kommunene og andre som har deltatt på medvirkningsmøtene tidligere i planprosessen. Utkast til planprogram ble presentert i møtet og det var mulighet til å gi innspill til hvert tema og til utkast til planprogram generelt. Det ble sendt ut møtereferat til møtedeltagerne.

Innspillmøter 2015-2016 – medvirkningsprosess forut for utarbeidelse av planforslag

- 29.05.2015 og 27.09.2015: Innspillmøte for Ungdommens fylkesting i Buskerud

Ungdommens fylkesting i Buskerud (BUFT) er et politisk medvirkningsorgan som jobber for og med ungdom fra 14-24 år i Buskerud. Hver kommune kan stille med 2 representanter fra hver kommune. BUFT er partipolitisk uavhengig og skal fremme ungdommens meninger i saker som angår ungdom og for å skape et naturlig bindeledd mellom ungdom, fylkespolitikere og fylkesadministrasjon.

Innspillmøtet ble gjennomført med byvandring på Kongsberg 29.05.2015 og med byvandring og verksted i Drammen 27.09.2015 i forbindelse med BUFTs møte. Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen var hovedtema og

innspillsmøtet ble organisert som verksted med gruppearbeid. Møtet ble avsluttet med en gjennomgang i plenum og en innstilling fra BUFT til fem gode råd for å få til god balanse mellom vern og utvikling i by- og tettstedsutviklingen.

- 30.11.2015: Åpent innspillsmøte, Veien kulturminnepark, Hønefoss
- 07.12.2015: Åpent innspillsmøte, Drammens Museum, Drammen
- 09.12.2015: Åpent innspillsmøte, Lågdalsmuseet, Kongsberg
- 10.12.2015: Åpent innspillsmøte, Hallingdal Museum, Nesbyen

Det ble arrangert åpne innspillsmøter med museene som møtearena. Møtene ble avholdt på ettermiddagstid. Alle kommuner, museer, arkiv og kulturvernorganisasjoner kjent for Buskerud fylkeskommune, i tillegg til aktører som har deltatt på innspillsmøter tidligere i planprosessen, har mottatt skriftlig invitasjon. Det ble også informert om innspillsmøtene i aviser og i sosiale medier.

De foreslåtte kulturmiljøene var hovedtema for møtene. Det ble informert om planarbeidet og de foreslåtte kulturmiljøene i hver region ble presentert. Det var mulighet til å gi innspill til de enkelte kulturmiljøene underveis i møtet og gi andre innspill til planarbeidet. Det ble sendt ut møtereferat til møtedeltagerne i etterkant. Det har også vært mulig å sende inn skriftlige innspill i løpet av denne perioden.

- 25.11.2015: Innspillsmøte for museumssektoren i forbindelse med Buskerud fylkeskommunes årlige museumsseminar, Drammen

Det ble arrangert et eget innspillsmøte for museumssektoren i Buskerud i forbindelse med det årlige museumsseminaret. Innspillsmøtet var organisert som verksted med gruppearbeid. Tema for møtet var museenes rolle innenfor kulturminnevernet og hvordan samarbeide for et best mulig kulturminnevern i Buskerud. Notatene fra gruppearbeidet ble samlet inn etter møtet.

- 03.12.2015: Innspillsmøte for kommunene i Buskerud i forbindelse med Buskerud fylkeskommune og Fylkesmannen i Buskerud sitt årlige planseminar, Kongsberg

Det ble arrangert et eget innspillsmøte for kommunene i Buskerud i forbindelse med det årlige planseminaret. Innspillsmøtet var organisert som verksted med gruppearbeid. Tema for møtet var kunnskapsgrunnlag og kompetanse om kulturminnevern i kommunene, i tillegg til samhandlingsarenaer og kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen. Notatene fra gruppearbeidet ble samlet inn etter møtet.

- 04.05.2016: Åpent innspillsmøte om kulturarv som ressurs i by- og tettstedsutviklingen, Drammen.

Det ble arrangert et eget innspillsmøte om kulturarv som ressurs i by- og tettstedsutviklingen. Møtet rettet seg spesielt inn mot eiendomsutviklere, arkitekter, planleggere og kommuner. Møtet ble avholdt på Gummibaren i Drammen. Det ble sendt ut møteinvitasjon til kommunene i Buskerud og andre større, offentlige utviklingsaktører i fylket.

By- og regionforskningsinstituttet presenterte rapporten *Kulturarv som ressurs i samfunnsutviklingen – Suksessfaktororer i by- og tettstedutviklingsprosjekter med fokus på vern og ny bruk av eldre bygninger* og Union Eiendomsutvikling innledet til teamet fra et eiendomsutviklerperspektiv. Møtet var organisert som verksted med gruppearbeid og oppsummering i plenum. Det ble sendt ut referat med oppsummering fra møtet i etterkant.

- 11.05.2016: Regionråd Vestviken
- 27.05.2016: Regionråd Hallingdal
- 10.06.2016: Regionråd Midt-Buskerud
- 13.06.2016: Regionråd Drammensregionens 5-kommunesamarbeid
- 07.07.2016: Regionråd Kongsberg
- 05.10.2016: Ordførermøte Ringeriksregionen

Det pågående planarbeidet ble presentert for de seks regionrådene i Buskerud i 2016. Hovedtema for møtene var de foreslåtte kulturmiljøene i de enkelte regionene i tillegg til å gjøre regionrådene kjent med at planforslaget blir sendt på høring i løpet av 2016. Regionrådene tok presentasjonene til orientering.

- 13.09.2016: Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse

Utkast til planforslag og handlingsdel ble presentert for Hovedutvalg for kultur, idrett og folkehelse i utvalgssak 56/16 i møte 13.09.2016. Møtet ble avholdt på Solberg Spinderi i Nedre Eiker. Det ble gjennomført verksted for hovedutvalget slik at hovedutvalget fikk gi innspill til prioritering av tiltak i handlingsprogrammet til den regionale planen.

- 12.10.2016: Hovedutvalg for miljø, innovasjon og næring

Utkast til planforslag og handlingsdel ble presentert for Hovedutvalg for miljø, innovasjon og næring i utvalgssak 61/16 i møte 12.10.2016. Hovedutvalget ga innspill til prioritering av tiltak i handlingsprogrammet til den regionale planen.

Åpent høringsmøte 28.11.2016

Planforslaget ble vedtatt lagt ut til offentlig ettersyn i Fylkesutvalgets møte 19.10.2016 i sak 75/16. Høringsfrist var satt til 01.01.2017. Det ble arrangert et åpent høringsmøte på Buskerud bygningsvernssenter (Kongsberg) i høringsperioden.

Invitasjon ble sendt som en del av høringsbrevet og til alle som har deltatt på medvirkningsmøtene tidligere i planprosessen. Høringsmøtet ble også kunngjort i avisene i tillegg til fylkeskommunens hjemmesider og i sosiale medier. Planforslaget ble presentert i møtet og det var mulighet til å gi innspill og komme med kommentarer til planforslaget. Det ble gjennomført et gruppearbeid/verksted med spesielt fokus på handlingsprogrammet i møtet. Det ble sendt ut referat med oppsummering fra møtet i etterkant.

9. Kulturarvaktører

Klima- og miljødepartementet

Klima- og miljødepartementet utformer den nasjonale kulturminnepolitikken og har det overordnede ansvaret for kulturminnevernet. Klima- og miljødepartementet har en egen kulturminneavdeling. Det er Kommunal- og moderniseringsdepartementet som treffer endelig avgjørelse i plansaker der det er innsigelse. Klima- og miljødepartementet er klageinstans i saker hvor Riksantikvaren fatter vedtak etter kulturminneloven.

Riksantikvaren

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametinget arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Riksantikvaren har myndighet til å fatte vedtak om fredning.

Fylkeskommunen og Sametinget

Fylkeskommunen har hatt ansvaret for den regionale kulturminneforvaltningen siden forvaltningsansvaret ble lagt til fylkeskommunen i 1990. Fylkeskommunen har ulike roller knyttet til kulturminnefeltet, som kulturminnemyndighet, planmyndighet og regional utviklingsaktør. Fylkeskommunen er regional kulturminneforvaltning og har ansvaret for å forvalte kulturminnene i sitt fylke. Fylkeskommunen skal sørge for at det tas hensyn til kulturminneinteresser i planleggingen, også på kommunenivå. Fylkeskommunen kan reise innsigelse mot planer dersom planforslag kommer i konflikt med nasjonale og/eller vesentlige regionale kulturminneinteresser.

Fylkeskommunen har vedtaksmyndighet etter kulturminneloven på en rekke områder. Fylkeskommunen har også myndighet til å vedta midlertidige fredninger.

Den regionale kulturminneforvaltningen sine lovpålagte oppgaver:

- Forvaltning av fredete kulturminner i henhold til kulturminneloven og plan- og bygningsloven
- Sikre at det tas hensyn til kulturminneinteresser i plan- og byggesaker
- Fordele tilskudd til fredete bygg og anlegg i privat eie
- Gjennomføre arkeologiske undersøkelser i forbindelse med planer og større tiltak
- Følge opp nasjonale retningslinjer og prioriteringer for å ta vare på et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljøer

Sametinget er et folkevalgt organ for samene i Norge som blant annet jobber for å sikre og utvikle samenes språk, kultur og samfunnsliv. Sametinget har tilsvarende ansvar som fylkeskommunen når det gjelder samiske kulturminner. Sametinget er også delegert kulturminnemyndighet etter kulturminneloven.

Fylkesmannen

Fylkesmannen fører tilsyn med at kommunen overholder plan- og bygningslovens bestemmelser og at regionale og statlige fagmyndigheter, herunder kulturminneforvaltningen, medvirker i kommunens planarbeid. Dersom det er reist innsigelse, har fylkesmannen ansvaret for eventuell mekling. Fylkesmannen er også klagemyndighet for kommunale enkeltvedtak vedrørende reguleringsplaner, samt i bygge- og delingssaker. Videre har fylkesmannen også innsigelsesmyndighet når det gjelder landskapshensyn.

Statens naturoppsyn

Statens naturoppsyn er en del av Miljødirektoratet og skal blant annet føre kontroll med at kulturminneloven blir overholdt. Lov om statlig naturoppsyn (naturoppsynsloven) ble vedtatt i 1996. Statens naturoppsyn skal forebygge miljøkriminalitet, veilede og informere, samtidig som det kan drive skjøtsel, tilrettelegging, registrering og dokumentasjon.

Kommunen

Kommunen er vedtaksmyndighet etter plan- og bygningsloven og har et lokalt ansvar for ivareta kulturminneinteresser i plan- og byggesaksbehandling. Enkelte kommuner har egne ansatte som arbeider med kulturminner.

Kulturhistorisk museum

Kulturhistorisk museum i Oslo gjennomfører arkeologiske utgravninger i saker der det gis dispensasjoner for automatisk fredete kulturminner med vilkår om utgraving. Kulturhistorisk museum er et av fem landsdelsmuseer med ansvar for arkeologiske gjenstander og utgravninger.

Norsk Maritimt Museum

Norsk Maritimt Museum har ansvar for kulturminner under vann. Norsk Maritimt Museum har ansvar for forvaltningen av kulturminner under vann på strekningen fra svenskegrensen til Åna Sira. Kulturminner i ferskvann i innlandet innenfor denne kyststripen hører med.

Museumssektoren i Buskerud

Museene i Buskerud kan bidra med informasjon, innspill, lokal kompetanse og formidling vedrørende kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Museene er utøvere av kulturminnevern i ivaretagelsen av ca. 400 kulturhistoriske bygninger som står på Buskeruds museer. Noen av museene har håndverkere og personale med høy kompetanse innenfor kulturminnevern generelt og bygningsvern spesielt. Museene i Buskerud arbeider i ulik grad med kulturminnevern utenfor egne museumsanlegg i dag. Flere museer bidrar med ulike rådgivningstjenester i kulturminnespørsmål og har en rolle som høringsinstans i saker som berører kulturminner i «egne» kommuner.

Vestfoldarkivet (Vestfoldmuseene)

Vestfoldarkivet er fylkeskoordinerende institusjon for privatarkivarbeidet i Buskerud. Vestfoldarkivet er et bindeledd mellom bevaringsinstitusjonene i Buskerud, Riksarkivet og Kulturrådet og skal i kraft av rollen som koordinator, ha ansvar for privatarkivarbeidet i fylket. Koordineringsrollen utvikles i samarbeid med utviklingsavdelingen i fylkeskommunen. Som koordinerende institusjon, skal Vestfoldarkivet bidra til innsamling og bevaring av privatarkiv, veilede ABM-sektoren og de lokalhistoriske arkivene i arkivfaglige spørsmål og ha et samarbeid med privat næringsliv når det gjelder bevaring av bedriftsarkiver.

Norsk institutt for kulturminneforskning

Stiftelsen har ansvar for å utføre arkeologiske utgravninger på de kulturminnefelt der Riksantikvaren har førstelinjeansvar, det vil si middelalderkirker/middelalderkirkegårder, borger, klostre og middelalderbyene.

Eiere

Eierne av kulturminner er den viktigste ressursen for et godt kulturminnevern. Mange entusiastiske eiere bruker egne ressurser i istandsettingsarbeid og gjør mye godt bevaringsarbeid for egne bygninger og anlegg. Eiere har et formelt ansvar i samsvar med kravene i lov og forskrifter, både etter plan- og bygningsloven og kulturminneloven.

Staten er både eier og forvalter av en rekke kulturminner. Det skal utarbeides landsverneplaner for de ulike offentlige sektorene. Det er blant annet utarbeidet landsverneplaner for jernbane, vei, forsvaret m.m.

Frivillige

Frivillige er viktige ressurser i kulturminnevernet. De gjør en svært viktig jobb gjennom sitt arbeid med blant annet istandsettingsarbeid på fredete og verneverdige bygninger og anlegg, arkivarbeid og innsamling av lokalhistorisk materiale, formidling og bidrag til kulturminneregistreringer for kommunene.

10. Ordliste

Arkeologisk kulturminne

Fysiske spor og levninger etter tidligere tiders liv og virksomhet, der utgravning og dokumentasjon utgjør hovedkildene til vår kunnskap om og opplevelse av fortidens samfunn.

Autentisitet

Autentisitet brukes om et objekts grad av ekthet og/eller opprinnelighet. Autentisitet må alltid sees i forhold til noe, for eksempel tidsperiode, stilart, materialbruk eller byggemåte.

Bergkunst

Bilder og symboler som er hugget, slipt eller malt på berg. Bergkunst finner vi i Norge som helleristninger, slipte bergbilder, hulemalerier eller hellelmalier.

Bærekraftig utvikling

FNs verdenskommisjon for miljø og utviklingsrapport *Vår felles framtid* (1987) definerte bærekraftig utvikling som en «Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.» Det knytter seg både samfunnsmessig, økologisk og økonomisk perspektiv til bærekraftbegrepet.

Fredet kulturminne

Et fredet kulturminne er et kulturminne av nasjonal verdi beskyttet med bruk av kulturminneloven. En fredning er den strengeste form for vern. Fredning innebærer at inngrep/endringer ut over ordinært vedlikehold må godkjennes av myndighetene. Lovene som benyttes i dag ved fredning av kulturminner, er kulturminneloven og svalbardmiljøloven. Det finnes flere ulike typer fredningsformer. De mest vanlige er:

- Automatisk fredet kulturminne – alle kulturminner fra før 1537
- Vedtaksfredet kulturminne – kulturminner oppført etter 1537 der det er fattet skriftlig vedtak om fredning etter lov om kulturminner
- Forskriftsfredet kulturminne – statlig eid kulturminne vedtatt fredet etter statlig vedtatt forskrift

Immateriell kulturarv

Immateriell kulturarv betyr praksis, framstillinger, uttrykk, kunnskap og ferdigheter. For kulturminneforvaltningen er den immaterielle kulturarven knyttet til det vi ikke kan ta på ved et kulturminne. Dette gjelder for eksempel tro, tradisjoner, sagn og hendelser.

Kulturarv

Kulturarv er en samlebetegnelse for materiell og immateriell kultur. Betegnelsen kulturarv blir særlig brukt i samarbeidet mellom kulturminneforvaltningen, arkivverket og museumssektoren, sammen med kommunene og lokale lag og foreninger.

Kulturlandskap

Alt landskap som er påvirket av mennesker. Betegnelsen brukes når det fokuseres på den menneskelige påvirkningen av landskapet, og særlig ofte om jordbrukslandskap.

Kulturmiljø

Kulturmiljø er et område der kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng. Naturelementer med kulturhistorisk verdi kan også inngå i et kulturmiljø. Kulturmiljøer kan for eksempel være et byområde, ei setergrend, et fiskevær eller et industriområde med fabrikker og boliger.

Kulturminne

Kulturminner er alle spor etter menneskers liv og virke i vårt fysiske miljø. Begrepet omfatter også steder det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til. Også naturelementer med kulturhistorisk verdi er kulturminner, eller kan inngå som del av et kulturminne. Kulturminner kan for eksempel være bygninger, hager, gravhauger, helleristninger, båter eller veifar. Disse kan være fra tidligere tider eller fra vår egen tid. Det skilles mellom løse og faste kulturminner.

Nyere tids kulturminne

Kulturminne som er datert til 1537 eller senere. En annen betegnelse som også kan brukes, er etterreformatorisk kulturminne.

Representativitet

At et eller et utvalg kulturminner er representativt, betyr at det er typisk eller karakteristisk for en større gruppe kulturminner. Begrepet brukes ved sammenligning med andre kulturminner.

Verneverdig kulturminne

Et verneverdig eller bevaringsverdig kulturminne er et kulturminne som har gjennomgått en kulturhistorisk vurdering og er identifisert som verneverdig. Betegnelsene verneverdig og bevaringsverdig betyr det samme og brukes om hverandre. De mest verneverdige kulturminnene er av nasjonal verdi. Det er først og fremst disse som fredes etter kulturminneloven.

Kulturminner kan også ha regional eller lokal verdi. Normalt vil det være kommunene som sikrer vern av slike kulturminner ved hjelp av plan- og bygningsloven. En annen måte å markere at et kulturminne er verneverdig på, er listeføring. De fleste verneverdige kulturminner er ikke formelt vernet etter kulturminneloven eller plan- og bygningsloven. Mange blir likevel tatt vare på fordi de oppfattes som verdifulle av eiere og brukere.

Skjøtsel

Regelmessige vedlikeholdstiltak, for eksempel vegetasjonspleie, for å ivareta et kulturminne og/eller et kulturmiljø. Vedlikehold av eventuelle skilt, stier og ramper inngår også i skjøtselsbegrepet.

Universell utforming

Innen kulturminneforvaltningen innebærer universell utforming at kulturminnet gjøres tilgjengelig for flest mulig. Dette innebærer tilrettelegging for besøk og/eller formidling av kulturminnets kunnskaps- og opplevelsesverdi på annen måte.

Verdiskaping

Verdiskaping i en bred sammenheng betegner hvordan kulturarven kan aktiviseres som ressurs i arbeidet med å skape både økonomiske, sosiale, kulturelle og miljømessige verdier.

Definisjonene over, med unntak av «bærekraftig utvikling», er hentet fra [Riksantikvarens ordliste](#) med forklaring av sentrale ord og uttrykk som ofte brukes i kulturminneforvaltningen.

11. Vedlegg

Kulturminnekompasset: Regional plan for kulturminnevern i Buskerud 2017-2027 har følgende vedlegg:

- Skilting og skjøtsel av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Buskerud: Veileder
- Verneverdige kulturmiljøer som forteller viktige deler av Buskeruds historie
- Buskeruds historie – et kort riss av fylkets historie fram til 1940
- Handlingsprogram



Portalen i våningshuset på Mellom-Kravik i Nore og Uvdal. Bygningen er fra middelalderen og er trolig Norges eldste bebodde bolighus. Foto: © Buskerud fylkeskommune.

Buskerud fylkeskommune

Postboks 3563
3007 Drammen

Besøksadresse

Haugesgate 89
3019 Drammen

Telefon

32 80 85 00

E-post

postmottak@bfk.no

bfk.no